

2. Тютюнник Л. Пропаганда як засіб маніпуляції в умовах війни. *Вісник Національного університету оборони України*. 2023. С. 184–192.

3. Чоботько М. А. Чоботько І. І. Підвищення рівня фізичної і психологічної підготовки співробітників ОВС. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України : тези IV Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 19 лист., 2020 р.). Київ : НУОУ, 2020. С. 340–342.

4. Чоботько М. А. Здоров'я зберігальні компетенції курсантів. *Сучасні проблеми забезпечення національної безпеки держави : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 26 лист. 2020 р.). Київ, 2020. С. 347–349.

УДК 342.726:355.1-058.65:347.157
DOI: 10.31733/15-03-2024/1/191-193

Ірина БАЛТАКСА
аспірант кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВИЙ СТАТУС ДИТИНИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Майбутнє кожної країни безпосередньо залежить від стану забезпечення прав та свобод дитини, умов її розвитку, якості дитинства. Ведення воєнних дій на території держави впливає на все послідує життя дитини. Тому для того, щоб мінімізувати негативні наслідки у фізичному, психологічному, моральному стані дитини, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, інститути громадянського суспільства разом у взаємодії з міжнародними партнерами повинні всебічно забезпечити права дитини, враховуючи всі існуючі можливості.

Більше ніж 1758 дітей постраждали в Україні внаслідок повномасштабної збройної агресії рф. На кінець лютого 2024 р., за офіційною інформацією ювенальних прокурорів, 528 дітей загинули та понад 1230 отримали поранення різного ступеня тяжкості. Зниклими вважаються 1497 неповнолітніх. Окрім того, постраждали від сексуального насильства 13 дітей. До Росії та так званих республік депортували 19 546 дітей, з них повернули додому всього 386 [1]. Українська влада наголошує, що наведені дані не остаточні, адже продовжується робота зі встановлення дітей в місцях ведення бойових дій, а також на тимчасово окупованих територіях.

На жаль, суспільство продовжує щодня отримувати інформацію від офіційних органів державної влади про вбивства, каліцтва, низку інших вчинених злочинів щодо громадян України, у тому числі дітей. У зв'язку з цим постає питання щодо надання дитині правового статусу як такої, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, з метою всебічного захисту її прав, свобод та законних інтересів. І одним із ключових напрямів є здійснення наукових розвідок у сфері вищеприписаної проблеми.

Проблематика правового статусу дитини обговорюється науковцями у межах загальнотеоретичної юриспруденції, науки конституційного, адміністративного, цивільного, кримінального права, наук міжнародно-правового блоку. Серед вчених, які досліджували це питання: Б. Андрусишин, І. Грицай, А. Колодій, Н. Крестовська, Т. Лук'яненко, Л. Наливайко, О. Кудрявцева, Н. Оніщенко, П. Рабінович, І. Швець та ін.

Тематику правового статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, вивчали: Н. Опольська («Права дітей, які постраждали внаслідок збройного конфлікту в Україні») [2], Б. Ковбас, О. Протас («Соціально-педагогічний супровід дітей із сімей, постраждалих у ході АТО») [3], «Умови ефективного соціально-педагогічного супроводу дітей із сімей, постраждалих у ході АТО») [4], О. Шаумян, Л. Комісарчик («Соціально-психологічна реабілітація дітей, які постраждали внаслідок воєнного конфлікту на Сході України») [5], В. Гернавська («Правовий статус дітей, які постраждали внаслідок військової агресії російської федерації проти України

(конституційно-правовий аспект)» [6], Я. Швець, І. Соколова («Порушення прав дітей під час війни Російською Федерацією») [7] та ін. Однак, врахуючи складність всіх існуючих обставин на території України, викликаних збройною агресією, правовий статус дитини потребує комплексного дослідження.

Права дітей завжди перебували під особливою охороною держави та міжнародного співтовариства. У міжнародному праві особливий статус дітей та необхідність їх правової охорони задекларовано у Загальній декларації з прав людини, Конвенції ООН про права дитини; захист прав дитини під час військових дій – Женевською конвенцією про захист цивільного населення та IV Гаазькою конвенцією про закони і звичаї війни на суходолі. З боку російської федерації системно порушуються міжнародні норми із захисту прав дітей, зокрема: право на життя та захист від катувань, право на безпеку, особисту недоторканність та право на захист гідності, право на захист від сексуального насильства та ін. [2]. Щодо національного рівня, то права дітей гарантуються та захищаються Конституцією України, Цивільним кодексом України, Сімейним кодексом України, законами України «Про охорону дитинства», «Про основні засади молодіжної політики» та іншими законами і підзаконними нормативно-правовими актами.

Забезпечення конституційних прав і свобод постраждалих дітей та гарантії їх соціального захисту зумовлені одержанням відповідного правового статусу. Однак через непослідовність правової політики України чинне законодавство має низку прогалин і колізій, які ускладнюють або взагалі унеможливають належне забезпечення [6, с. 120]. Такий висновок, на жаль, цілком обґрунтований та відображає сучасну українську дійсність.

Воєнні умови життя українського народу та діяльності громадян і органів влади внесли корективи в організацію взаємовідносин людини та держави; поставили нові запити раціонального й ефективного функціонування державного апарату у забезпеченні реалізації прав, свобод та інтересів людини і громадянина, прав та інтересів учасників економічних відносин; вказали на необхідність рішучого предметного перегляду чинного законодавства з метою його адаптації до викликів сьогодення [8]. Сьогодні національні органи судової влади продовжують розглядати довоєнні спори й разом із тим формують нову судову практику з розгляду справ різних категорій.

Аналіз національного законодавства, судової практики та діяльності інших уповноважених органів у сфері захисту прав дитини свідчить, що основними недоліками, які призводять до порушення прав дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, є порушення органом опіки та піклування 30-денного терміну щодо прийняття рішення про надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів; витребування додаткових документів, які не передбачені законодавством; порушення вимог ведення журналу обліку заяв про надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів; несвоєчасне внесення до Єдиної інформаційно-аналітичної системи «Діти» відомостей про дітей, які отримали статус постраждалої внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів; відсутність забезпечення пільгами дітей, які отримали статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів [9, с. 10–11]. Досить прикро, але це лише незначна частина з існуючих на сьогодні недоліків в інституційній та нормативній площинах порушень у сфері прав дитини. Будь-яка дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій, має отримати належний захист та підтримку з боку урядових та неурядових організацій щодо лікування, психологічної підтримки, соціального захисту.

Отже, вивчення правової доктрини та аналіз національного законодавства, судової практики та діяльності інших уповноважених органів у сфері захисту прав дитини свідчить, що сучасний стан нормативного та інституціонального забезпечення прав дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, потребує подальшого термінового вдосконалення, починаючи від питання надання такого правового статусу дитині до належного соціального захисту. Важливо зауважити, що тематика правового статусу дітей отримала належну увагу серед наукового загалу (хоча й залишається низка невіршених питань), проте різні аспекти розкриття правового статусу дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, є малодослідженими у вітчизняній правничій науці. Тож, одним із пріоритетних завдань юридичної науки сьогодні є формування якісного доктринального фундаменту у сфері забезпечення прав дитини.

1. В Україні зросла кількість дітей, поранених внаслідок російських обстрілів, – Офіс Генпрокурора. *Рубрика*. URL : <https://rubryka.com/2024/02/23/v-ukrayini-zroslo-kilkist-ditej-poranyuh->

vnaslidok-rosijskyh-obstriliv-ofis-genprokurora.

2. Опольська Н. М. Права дітей, які постраждали внаслідок збройного конфлікту в Україні. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право.* 2015. Вип. 27. С. 278–283.
3. Ковбас Б. І., Протас О. Л. Соціально-педагогічний супровід дітей із сімей, постраждалих у ході АТО. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна.* 2017. Вип. 29. С. 73–86.
4. Протас О. Умови ефективного соціально-педагогічного супроводу дітей із сімей, постраждалих у ході АТО. *Освітній простір України.* 2017. Вип. 10. С. 165–172.
5. Шаумян О. Г., Комісарчик Л. Е. Соціально-психологічна реабілітація дітей, які постраждали внаслідок воєнного конфлікту на Сході України. *Габітус.* 2020. Вип. 18 (1). С. 145–149.
6. Тернавська В. М. Правовий статус дітей, які постраждали внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України (конституційно-правовий аспект). *Нове українське право.* 2022. № 3. С. 116–122.
7. Швець Я. І., Соколова І. О. Порушення прав дітей під час війни Російською Федерацією. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2022. Вип. 71. С. 99–103.
8. Ключові рішення Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду за 2023 рік. *Верховний Суд.* URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1555946>.
9. Методичні рекомендації щодо проведення моніторингу додержання прав дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. 36 с. URL : <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/prava-dytyny-so-postrazhdala-vid-voyen.pdf>.

УДК 34.03:342.77:316.647.82

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/193-194

Анжеліка БАРЧУК
аспірант кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА ОЗНАКОЮ СОГІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ

Проблема дискримінації в період воєнного стану є надзвичайно важливою, оскільки вона стосується проявів порушення прав людини та може спричинити серйозні наслідки для суспільства в цілому. Під час дії особливого правового режиму воєнного стану різноманітні прояви дискримінації мають тенденцію до зростання. Жертвами дискримінації можуть бути не лише жінки, діти, особи з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи або представники інших соціально вразливих груп населення. Зазначити проявів насильства, обмеження прав і свобод може будь-хто, і у період воєнного стану відповідні ризики збільшуються.

Варто зазначити, що до захищених ознак, дискримінація за якими в Україні забороняється, належить сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність (далі – СОГІ). Разом із тим відсутність належного законодавчого закріплення цієї ознаки у національному законодавстві призводить до її уразливості перед порушеннями прав людини.

Примітно, що за Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 дискримінацією є ситуація, за якої особа та/або група осіб за їхніми ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними [1].

З наведеної дефініції випливає, що СОГІ належить до «інших ознак». Водночас стан захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні був би кращим за умови чіткого закріплення СОГІ у титульному законодавчому акті із запобігання та протидії дискримінації.

Потрібно наголосити, що за ознакою СОГІ особи часто зазнають порушення своїх